

Niels Frederik Severin

Grundtvig

- hvordan var han egentlig?

Frede Lauritsen

Nicolai Frederik (døbt Frideric) Severin Grundtvig blev født i Udby Præstegård ved Vordingborg 8. sept. 1783. Moren Cathrine Marie Bang (1748-1822) var dygtig, viljestærk, men legemlig svag, hendes slægt kan føres helt tilbage til Absalon. Faren sognepræst Johan Ottosen Grundtvig (1734-jan. 1813) var pietist, lærd, alvorlig og stilfærdig.

Barndomshjemmet med brødrene Jakob, Niels, Otto og en lillesøster kom til at præge Nicolai Frederik meget. Her var det husets faste tyende almissemænd og barnepige halte Malene Jensdatter (1733-1810) fra Grumløse, der vakte børnenes interesse for sproget og historien, hun beherskede fortællekunsten, for hun var analfabet og kunne derfor alle tekster udenad. Malene blev overtaget sammen med præstegården, hendes indsats blev stærkt støttet af moren. Og Nicolai Frederik glemte aldrig sin taknemmelighed overfor Malene, skrev flere digte om hende bl.a. i "*Nyaars-Morgen*."

Mange titler kan kobles på den komplicerede person Grundtvig - præst, forfatter, historiker, poet, salmedigter, politiker, samfundsdebatør og måske allermest folkeoplyser og igangsætter.

Allerede som seksårig begyndte han at lære latin. Kun otte år gammel i 1792 blev Frederik, som han blev kaldt som dreng, sendt til Thyregod N for Vejle, hvor den ugifte pastor Laurits Feld (1751-1803) skulle forberede ham til latinskolen ved at oplære ham i græsk, latin og religion. Her havde han sine drengear og blev konfirmeret i Thyregod Kirke. Ofte længtes han hjem til Udby. Sept. 1798 blev Grundtvig optaget på Aarhus Katedralskole. Her var udenadslære en fast bestanddel, men det var ham en pine, som han kaldte for: "*Den sorte Skole*." Drengene i Aarhus lær af hans historiske begejstring, men de lærer ham at spille kort, ryge tobak, drive den af og spille falsk overlegenhed. Grundtvig dimitterede fra Aarhus Katedralskole som student 27. okt. 1800. Der er på skolen opsat en mindeplade for Grundtvig.

Samme år begyndte den 173 cm. høje, unge mand på teologistudiet på Københavns Universitet. Her fordybede han sig i årene 1802-04 i naturfilosofi og tysk romantisk digtning bl.a. Goethe, hvor han gik til forelæsninger hos sin fætter Henrich Steffens sammen med bl.a. Oehlenschläger og Blicher. En anden fætter var biskop Jakob Peter Mynster, men de enedes ikke ret godt. Efter kun 3½ års studium på Københavns Universitet fik Grundtvig i 1803 teologisk embedseksamen med førstekarakter, men med troen var det så som så.

Han søgte mange forskellige embeder og fik lige så mange afslag med begrundelsen – uerfaren. Det pinte, for storebror Otto havde fået embede på Falster. Efter et års tid slap pengene op, og moren pressede ham til at tage et job som lærer.

Fra marts 1805 fik han job som huslærer, hos fru Constance Steensen-Leth og godsejer og kaptajn C.F. Steensen-Leth på herregården Egeløkke på Langeland. Grundtvig skulle være lærer for deres søn Carl Frederik, og det var han i tre år til 1808. På Egeløkke ændredes Grundtvigs liv sig mærkbart, idet han forelskede sig lidenskabeligt i den smukke godsejerfrue, der nød at være beundret. Forelskelsen førte ham til sindssygens afgrund med flere alvorlige lidelser. Flere historikere har benævnt Grundtvig som mani-depressiv andre som narcissist. Sikkert er det dog, at han livet igennem forblev uligevægtig, og i tre perioder af sit liv var direkte sindssyg. Trods disse lidelser og Grundtvigs åbenlyse forelskelse havde han en venskabelig brevveksling med Constance Leth til hendes død. Første sindslidende anfald kom dec. 1810, den tvang ham tilbage til barndomshjemmet i

Udby. Anden gang skete i 1844, hvor han som 60-årig fik en dyb depression og måtte holde en længere pause. Tredje gang startede palmesøndag 1867 i Vartov Kirke. Han mødte op livlig og frisk og holdt en lang og højstemt gudstjeneste, der af mange blev oplevet som en sand åbenbaring. Men under barnedåben blev dåbstalen forvirret, Grundtvig gik direkte i dialog med barnet og svarede på barnets vegne hen over hovedet på gudmoderen. Der var under denne gudstjeneste flere afstikkere fra det traditionelle, alene det, at gudstjenesten varede fem stive timer, taler sit tydelige sprog.

På Langeland fik han tillige et job som feltpræst, her mødte han søhelten Peter Willemoes (1783-1808). Grundtvig var meget jaloux på Willemoes, der havde charme og stor succes hos pigerne, men de blev trods det - gode venner. Peter Willemoes ligger begravet på Odden Kirkegård på Sjællands Odde. På et monument står følgende inskription af Grundtvig: "*De snekker mødtes i kvæld på hav.*" Til Willemoes hyldest skrev han i 1810 sangen: "*Kommer hid, I piger små!*"

Tilbage til et udbombet København 1808 fik Grundtvig job som historielærer ved Scousboeske Institut frem til 1811. Marts 1810 holdt han sin prøveprædiken på Regensen. Han var meget spændt, og det skuffede ham fælt, at kun 12-13 af hans kammerater var mødt op til denne for ham så vigtige eksamen, han havde gerne set dem alle, men han fik topkarakter for sin prædiken.

Uhyre produktiv var Grundtvig med sin pen. Samlet ville hans skrivelser fylde 130 tykke bind. Det er dog kun ganske lidt i forhold til, hvad andre har skrevet om den komplicerede person – N.F.S. Grundtvig, fx "*Frederik*" fra 1972 af Ebbe Kløvedal Reich for blot at nævne en enkelt, som jeg har læst.

I 1808 udgav han sine første værker heriblandt: "*Nordens Mytologi.*" Efter en religiøs krise udgav han i 1811 digtsamlingen: "*Nyaars Nat.*" Han omarbejdede i 1812: "*Verdens Krønike*" et bibelsk historiesyn, der vakte stor forargelse. Han gendigtede Saxos Danmarkshistorie, der bestod af 16 bind: "*Gesta Danorum*" den var nemlig skrevet på latin og Snorri Sturlusons Islandske Kongekrønike. I årene 1816-19 udgav han sit eget tidsskrift: "*Danne-Virke.*" Udgav i 1824: "*Nyaars Morgen*" et selvbiografisk digt på 312 strofer af 11 linjer. Han skrev i 1825: "*Mageløs Opdagelse,*" at kirken er ældre end bibelen. Hans hidtidige skrifter har været svært tilgængelige og krævet mere end almindelig kendskab til Bibelen, den nordiske mytologi og kirkelige traditioner. Som forkæmper for åndsfrihed skrev han i alt over 1500 salmer og sange de fleste efter 1832, da Grundtvig var blevet 50 år. Af disse digte findes 281 i Salmebogen og 233 i Højskolesangbogen. Mange af dem hører til vore mest kendte sangskatte bl.a. de mange julesalmer: "*Dejlig er den Himmel blå,*" der var hans allerførste salme skrevet i 1810, "*Det kimer nu til julefest*" fra 1817, der oprindeligt havde 24 vers, men i dag synger vi kun 9 vers, "*Et barn er født i Bethlehem*" fra 1820, "*Velkommen igen, Guds engle små,*" der er skrevet julenat 1825 og læst op julemorgen i Vor Frelsers Kirke. Dengang var der ikke gudstjeneste juleaften, som vi kender det i dag, men julemorgen. Andre og vidt forskellige digte hører også til blandt de meget kendte: "*I al sin glans nu stråler Solen,*" "*Et jævnt og muntert, virksomt liv på jord,*" "*Nu falmer skoven,*" "*Den signede dag med fryd vi ser,*" "*Morgenstund har guld i mund,*" "*Det er så yndigt at følges ad,*" og der kunne blive ved meget længe. Sidstnævnte skrev Grundtvig til sine private venner Louise og Peter Andreas Fengers sølvbryllup i 1855, den er altså ikke skrevet til et bryllup, som de fleste tror, men til et sølvbryllup. Andre oplysninger fortæller, at den er

skrevet til Clara Raphael, pseudonym for Mathilde Fibiger, ifølge Højskolesangbogen i 1861. Men lad dem blive i deres vildfarelse. Grundtvig havde for øvrigt stor sympati for Mathilde Fibiger, der var fortæller for kvindefrigørelsen, hun besøgte flere gange hans hjem.

Mange kloge ord huskes Grundtvig for:

"Jo mere forskellige vi er, jo mere har vi at fortælle hinanden."

"Hvis ikke der er syndere, så er Vor Herres tilgivelse ikke noget værd."

- Genialt - set, tænkt og sagt.

Grundtvigs enorme produktion til trods har han åbenbart også haft tid til selv at læse, for det fortælles, at han kunne Bibelen udenad.

Økonomien var gennem flere år et stort problem for Grundtvig, men venner støttede ham. Ikke mindst Conrad Danneskiold-Samsøe på Gisselfeld. Og fra 1818 støttede Frederik VI ham med 600 rigsdaler årligt.

I 1810 blev faren syg, moren sendte bud til Grundtvig, om han ikke kunne komme hjem som kapellan hos faren i Udby. Grundtvig havde ikke megen lyst, og ønsket blev i første omgang afslået. Men 16. juni 1811 blev Grundtvig kapellan i Udby, hvor han indsættes af sin storebror Otto Grundtvig. Her virkede han til 1813, det år faren Johan Ottosen Grundtvig døde. Grundtvig søgte embedet, men fik det ikke. Skuffet bosatte han sig i Løngangsstræde i København, han ville forsøge at leve af at være digter og ikke præst og begyndte at studere Nordisk Mytologi.

Den 12. aug. 1818 blev Grundtvig gift i Ulse Kirke med den fromme præstedatter Elisabeth Christine Margrethe Blicher (28/9 1787 Gundslev-14/1 1851 København), kaldet Lise. De havde været forlovet i 7 år, hvoraf de havde boet sammen de sidste 1½ år, og det var ikke befordrende for en person, der måske igen ville søge præsteembede.

Lises far, Nicolai Blicher var fætter til Niels Blicher - Steen Steensens Blichers far. Lise var en sand lykke for Grundtvig, hun reddede familien gennem fattigdom ved at spinke og spare, og det blev der bestemt behov for flere gange. Parret fik tre børn Johan Diderik Nicolaj Blicher (14/4 1822 Præstø - 25/3 1907 Frederiksberg) arkivar, historiker og præst i Vor Frelser Sogn, Svend (døbt Sven) Hersleb (9/9 1824-14/7 1883) folkemindeforsker og fra 1869 professor i nordisk filologi ved Københavns Universitet og Meta (f. 1829) der var Grundtvigs øjesten. Til hende skrev han i 1844: *"Sov sødt barnlille."*

I sin pure ungdom mødtes den unge student Nicolai Grundtvig og Steen Steensen Blicher hos Lises far pastor Nicolai Blicher i Gundslev på Falster. Ifølge Blichers skrivelser fra den tid kunne han bestemt ikke fordrage den stortalende, brovtende og dominerende student Nicolai Grundtvig. Den virkelige årsag hertil var vel nærmest, at Grundtvig stjal billedet fra Blicher, ret så ubehagelig i Lise og hendes smukke giftefærdige søstres nærvær. Senere i livet fortælles der om et venskabeligt forhold Grundtvig og Blicher imellem.

Feb. 1821 fik Grundtvig embede som sognepræst i Præstø og Skibinge. Det skete på Kong Frederik VI's anbefaling og varede frem til nov. 1822. Året efter fik han det job, han virkelig havde ønsket sig, nemlig kapellan ved Vor Frelser Kirke på Christianshavn, her virkede han til 1826.

Ofte kom Grundtvig i klammeri med andre lærde, tænkere eller forfattere. Fx kunne han ikke dølge Søren Aabye Kierkegaard, som han kaldte for en "*sortsynet præstepiner*." Til gengæld blev Søren Kierkegaards bror, Peter Christian Kierkegaard (1805-88), der også var salmedigter og dertil biskop i Aalborg, en af Grundtvigs gode venner.

Efter en polemik med den rationalistiske teologiprofessor H.N. Clausen (1793-1877), der hævdede, at Bibelen var for vag og ikke kunne forstås af lægfolk, blev Grundtvig slået i retten anklaget for injurier. Han havde overfor professoren brugt ukvemsord som vranglærer, kætter og sat spørgsmålstegn ved professorens teologiske kompetence. Dommen gik Grundtvig imod, han dømtes til livsvarigt politicensur af såvel tale som skrift, og var dermed blevet arbejdsløs. Som protest mod dommen nedlagde Grundtvig i 1826 sit præsteembede.

Tidspunktet var ganske uheldigt for en salmeskribent, for netop året 1826 var 1000 året for Ansgars indførelse af kristendommen i Danmark. Grundtvig fik dog lov til at holde ulønnede aftensangsprædikener i Christianskirken, men måtte ikke foretage dåb og nadver.

I den periode hvor Grundtvig havde opsagt sit præsteembede, blev økonomien meget trang, her var Lises indsats uvurderlig, hun holdt sammen på familien, der på dette tidspunkt havde to drenge.

Grundtvig var livet igennem meget påvirkelig af kvindelig charme. Den tidligere omtalte smukke Constance Steensen-Leth fik en særdeles stor betydning for hans personlige udvikling.

Tre somre i årene 1829-31 blev Grundtvig sendt til England, støttet af Frederik VI. Hans opgave var at fortælle om Nordens Mytologi, det passede godt for den danske præstestand, at de en del af tiden slap af med rebellen. Grundtvig boede på Cambridge, her oplevede han, alt imens han røg sin pipe, en ganske anderledes undervisning med større personlig frihed, her boede elever og lærere sammen. Han oplevede The Speakers Corner, hvor den enkelte frit kunne stille sig op på en ølkasse og tale og blive hørt. Og han oplevede det engelske Parlament.

En dag i 1830 blev han inviteret til five o'clock te hos den engelske lægefrue Clara Bolton. Om fru Clara havde skumle planer med den danske berømmelse, vides ikke med sikkerhed, men hun var en yderst indtagende og smuk dame, der havde let ved at vække hans mandlige gener. Derudover var hun en strålende samtalepartner. Clara Bolton blev Grundtvigs hemmelige muse, gennem flere år bevarede de venskabet.

Året 1830 blev et meget aktivt år, hvad digtning angår, han skrev dette år 217 salmer, der blev udgivet med den provokerende tekst - Første Udgave. For øvrigt pinte det Grundtvig meget, at han ikke kunne synge, han var uhjælpelig falsk.

Efter Knud Lyne Rahbeks død i 1830 lejede familien Grundtvig Bakkehuset på Frederiksberg.

Censuren, der var blevet pålagt Grundtvig i 1926, blev ophævet fra jan. 1838. Da han fik denne besked, blev han kisteglad, så glad at han julen 1837 skrev: *"Moders navn er en himmelsk lyd."*

Den 20. juni 1838 startede Grundtvig en foredragsrække på Borchs Kollegium: *"Europas historie i 50 år."* Dengang havde kvinder nemlig ikke adgang til Københavns Universitet, det fik de først i 1875. Foredragsrækken blev fulgt af stuvende fulde huse, hvor tilhørerne spontant begyndte at synge sangen: *"Kommer hid, I piger små!"*

Det menes, at det var her grunden blev lagt, til den tradition der stadig lever, nemlig at vi altid synger en sang i forbindelse med et foredrag. Efter Grundtvigs død blev disse foredrag udgivet under titlen: *"Mands Minde."* I 1843-44 gentoges en ny foredragsrække på Borchs Kollegium.

Den 9. juni 1839 blev Grundtvig igen præst, også denne gang på kongens anbefaling, ved Vartov Kirke og Hospital i København, tidligere var Vartov nemlig et hospital, og blev på det nærmeste betragtet som et alderdomshjem, derfor fik han øgenavnet *"kællingepæsten."* På Vartov samlede han en stor og begejstret menighed, der også talte Dronning Caroline Amalie, til hvem Grundtvig havde et særdeles fortroligt forhold.

I 1843 blev det til endnu en rejse til England. Her havde han sønnen Svend med på turen.

På daværende tidspunkt var der kun en af Grundtvigs salmer i Den Danske Salmebog. Til gudstjenesten i Vartov Kirke juledag 1845 udgav han derfor et lille lyserødt hæfte med fire sider og fire af hans salmer. Årene herefter fulgte mange salmer, og i 1850 samlede han dem i den berømte udgave *"Festsalmer,"* den blev kun brugt af menigheden i Vartov Kirke.

Kirkeligt Samfund købte i 1947 det fredede Vartov på Farvergade i København som sit hovedsæde. Der blev indrettet ungdomsgård, børnehave, fritidshjem, ungdomsklub, rådgivningskontor, studenterkollegium, højskoleforening, Grundtvigbibliotek, soldaterhjem og stadig findes Vartov Valgmenighed. I gården står en statue af Grundtvig udført af Niels Skovgaard.

Ved Dronning Caroline Amalie og Kong Christian VIII's sølvbryllup 22. maj 1840 tildeltes Grundtvig Ridderkorset.

Året 1844 blev en af Grundtvigs svære år. Hans mani-depressive tilbøjeligheder udfoldede sig. Han skrev digtet: *"At sige verden ret farvel,"* der vel taler sit eget tydelige sprog. En længere periode måtte han holde pause. I disse hans svære perioder var Lise ham en uvurderlig støtte, og ikke mindst datteren Meta trøstede ham på hans sygeleje. Meta blev gift i 1847 med P.O. Boisen (1815-62).

Grundtvig var bestemt ikke særlig social. Han var tilhænger af enevælden, og dermed direkte imod offentlige socialpolitiske forbedringer af den udbredte fattigdom, der prægede 1800-tallets samfund. Med hans indstilling nødsages man til at sige, at hans flotte ord i følgende sætning falmer til det ganske ukendelige:

"Og da har i rigdom, vi drevet det vidt, når få har for meget og færre for lidt."

Grundtvig stillede op til valg til Den grundlovgivende Rigsforsamling 1848. I første omgang blev han ikke valgt, men så stillede han op i Præstø, hvor han var kendt som præst fra 1821-22, og her blev han indvalgt i Rigsdagen i 1848 og sad i rådet til 1858.

Men Grundtvig var en valen politiker, han udeblev ved afstemningen om den nye Grundlov i 1849. *"Den føder dovenskab og sulter de fattige,"* var hans kommentar. Han vendte sig principielt mod flertalsafgørelser, *"overtallet"* som han hånligt kaldte det. Så demokratisk kan han bestemt ikke kaldes.

Grundtvig vendte sig også imod missionens sortsyn med had til det jordiske liv og længsel efter det himmelske liv, hvor vækkelsesprædikant Vilhelm Beck var frontfiguren. Grundtvig var dermed med til at bære danskerne ud af pietismens mørke og tunge kristendom. Han viste den lyse og håbets kristendom i modsætning til Kingos strenge moralisme.

Og dog - som teolog angreb han lystighederne på teatrene. Han påtalte, at der ud over skuespil også blev spist, drukket og danset. Han nævnte i den forbindelse, at en af de mest aktive til lystighederne var Steen Steensen Blicher.

Disse modsætninger mellem grundtvigianismen og indre mission behandles enestående og forståeligt i Kaj Munks religiøse skuespil *"Ordet."*

Grundtvigianerne var højskolens, friskolens og valgmenighedens fædre, hvis skoletanke var, at undervisningen skulle være en vekselvirkning mellem elev og lærer, hidtil havde undervisningen så absolut været envejs kommunikation.

Danmarks - ja, verdens første højskole oprettedes i Rødding mellem Gram og Vejen i 1844. Her var politiker og skolemand Christian Flor initiativtageren. Efter 1864, hvor Danmark tabte området til Tyskland, fortsatte skolen N for Kongeå ved Vejen med indvielse i 1865 som Askov Folkehøjskole, der også fik navnet Chr. Flors Højskole.

Højskoletanken blev også ført ud i livet af Christen Kold (1816-1870), der i København havde lyttet til Grundtvigs prædikener og tankegang om folkehøjskolen. Kold var ansat hos pastor Vilhelm Birkedal, Ryslinge på Fyn. Her startede han, med ideer og økonomisk støtte fra Grundtvig, en højskole på Ryslinge Mark 1. nov. 1851. Første hold bestod af beskedne 15 elever.

Det kan vel også siges, at andelsbevægelsen er en tanke udsprunget fra Grundtvig, en tanke der kom til udtryk i det folkelige fællesskab. Danmarks første Brugsforening åbnede 1. juni 1866 i Thisted på initiativ af byens præst bornholmeren Hans Chr. Sonne. Brugserne på landet blev i princippet lagt med en afstand af 1½ mil (11 km). Dernæst kom andelsmejerierne. Fra 1882 til 1890 blev der oprettet 679 andelsmejerier i Danmark, svarende til ca. 1½ om ugen.

Lise og Grundtvigs to sønner, Johan og Svend, var begge med i Treårskrigen 1848-51, den af De Slesvigske Krige vi vandt.

Også i Norge blev Grundtvig opfattet som en foregangsmand. En kirkelig personlighed der bruger store ord: *"Menneske først - og kristen så."* - *"Jeg og Vor Herre have besluttet."*

Grundtvigianismen betragtes af mange nærmest som den omvendte jantelov: *"Alle har en betydning - også du."* Med sine filosofiske livsbetragtninger er Grundtvig som sådan mere en kultur end en person, og måske den allermost betydende personlighed i dansk kulturliv, i alt fald den mest produktive. Utallige er de institutioner, der bærer hans navn.

Grundtvig gjorde sig ikke store anstrengelser for at pleje hjemmelivet og forkæle Lise. På et tidspunkt skrev Ingemann et harmfuldt digt om Grundtvigs svigt overfor Lise, et digt han sendte til Grundtvig.

Efter 33 års ægteskab døde Lise 14. jan. 1851. Hun ligger begravet i Vor Frelser Kirke på Christianshavn. Flere år tidligere, sept. 1845, var Grundtvig begyndt at sværme for enken Ane Marie Elise Carlsen Toft (4/8 1813 Gammel Køgegaard-9/7 1854 København), noget hans børn bebrejdede ham meget stærkt. Og knap var han selv blevet enkemand, før forlovelsen med Marie blev deklareret, og et halvt år senere 24. okt. 1851, samme år som Lises dødsfald, blev de gift i Brøndbyvester Præstegård. Hun var enke og rig efter godsejer Toft. Ægteskabet var lykkeligt, og parret passede rigtig godt sammen. De fik sønnen Frederik Lange Grundtvig (15/5 1854 København -21/3 1903), der blev præst i USA. Men efter kun tre års ægteskab døde Marie af en knude i brystet, knap to måneder efter barnets fødsel.

Igen gik der *"ild i den gamle kæmpe"* den nu 75-årige Grundtvig, Asta Tugendreich Adelheid Krag-Juel-Vind-Frijs Reedtz (12/3 1826 Vedelslund-5/10 1890 Frederiksberg) var den udkårnes lange og fornemme navn. Hun var også enke, efter udenrigsminister H.C. Reedtz til Palsgaard, kun 32 år, altså 43 år yngre end Grundtvig, rig og tilmed klog. De blev gift 16. april 1858, og Asta blev mor til en pige, der fik navnene Asta Marie Elisabeth (1860-1939). Hermed var Grundtvigs tre hustruer blevet navngivet i en og samme person. Men forargelsen blomstrede frodigt, ikke mindst fra den rige familie, der ikke var synderlig interesseret i at få en i deres øjne *"fattig"* præst ind i familien.

Ved sit 50 års præstebubilæum 29. maj 1861 fik Grundtvig som 78-årig en særlig anerkendelse, han fik rang og titel af biskop.

Grundtvigs 80 års fødselsdag 8. sept. 1863 fejrede han med et - Vennemøde. Noget der blev en tilbagevendende begivenhed for hans senere fødselsdage.

Den 88-årige Nicolai Frederik Severin Grundtvig var blevet næsten blind, da han 1. sept. 1872 for sidste gang stod på prædikestolen i Vartov Kirke. Dagen efter 2. sept. døde han i sin stol i hjemmet i København. Hans 89. fødselsdagsfest - Vennemødet, der skulle være holdt en uge senere, blev i stedet hans begravelse.

Et par tusinde fulgte ham på hans sidste rejse 11. sept. 1872 fra Vor Frelser Kirke, hvor han var præst fra 1822-26, alene af præster menes der, at omkring 300 var mødt op i ornat. Der blev sunget, talt af Peter Rørdam og jordpåkastelsen blev foretaget af Grundtvigs ven Peter Andreas Fenger, der talte over: *"Det livets ord vi bygge på."* Den lyse egetræskiste blev ført til toget, undervejs gjorde det store følge stop ved Vartov, hvorfra orglets toner nåede ud til følget. Omkring 6-700 fulgte med særtøget til Køge. Herfra gik turen til gravhøjen på Køge Ås ved Gammel Køgegaard, hvor han efter eget ønske blev begravet ved siden af sin anden hustru Marie. Ved graven sang man: *"Kimer, I klokker,"* der blev talt af Bjørnstjerne Bjørnson og sunget endnu flere af Grundtvigs mange salmer.

En personlighed var død, men hans tanker lever stadig.

Mange steder i vort land findes minder for Grundtvig. Her nogle få eksempler:

På Skamlingsbanken står en mindestøtte for N.F.S. Grundtvig.

Ved Marmorkirken, eller Frederikskirken som den rettelig hedder, står en statue af Grundtvig. Grundtvigskirken i København, er jo også bygget som et minde for Grundtvig. Den er tegnet af Peder Vilhelm Jensen-Klint og fuldført af sønnen Kaare Klint.

Den 3. nov. 1856 oprettedes på Grundtvigs initiativ Marielyst Højskole ved Hillerød, den var aktiv til 1890. Flyttede herefter til nye bygninger ved Mølleåen i Brede, det er den bygning, der i dag huser indgang til Frilandsmuseet i Brede. I dag har skolen hjemme i Hillerød - Grundtvigs Højskole.

I anledning af 100 året for Grundtvigs død udgav Post Danmark 4. maj 1972 et frimærke med hans motiv pålydende 1 kr. Og 3. nov. 1983 udgav Post Danmark igen et frimærke i anledning af 200 året for hans fødsel pålydende 2,50 kr.

Frede Lauritsen

Tidligere udgivelser:

- 1980 Andorra
 1987 Arnold - novelle
 1990 Thailand på godt og ondt
 1991 Sydamerika Chile - Brasilien
 1992 "Jambo" Kenya - du forunderlige land
 1993 Barnløshed - adoption
 1994 En lille bid af tilskudssamfundet: "Jeg løfter røret"
 1994 Mine Tidsbilleder. Kronologiske leksika. *Ajournføres løbende*
 1994 Leksikassen. Ord jeg er ramlet i uden til fulde at forstå. *Ajournføres løbende*
 1994 Søren Aabye Kierkegaard - hvordan var han egentlig? *(Revideret 2007-2013)*
 1995 De Slesvigske Krige
 1995 Østeuropa i forandring
 1995 Colombia - smuk og mangfoldig
 1996 Hærvejens historie - i cykelhøjde
 1996 Øretæver i tilværelsen
 1996 Æseløre - litteraturanmeldelser. *Ajournføres løbende*
 1997 En dag i 1997
 1997 Budapest & Ungarn - i efterårsdragt
 1997 Lolland-Falster & Møn - i cykelhøjde
 1997 Ego - det bevidste jeg
 1997 En lille stump af det mægtige Kina
 1998 Storebælt - i cykelhøjde
 1999 Skt. Petersborg - paladsernes by bygget på sumpen
 1999 Sjælland Stevns - Masnedø - Asnæs - i cykelhøjde
 1999 Et eventyr om julenissens morgensvømmetur
 2000 Madeira - en blomstrende ø
 2000 Rom - Den evige Stad
 2001 En lille stump af Himalaya - verdens tag
 2001 Samos - en ferieø for alle
 2001 Samsø - i cykelhøjde
 2002 Limfjorden Ø - i cykelhøjde
 2002 Vest Stadil Fjord – i cykelhøjde
 2002 Wien - musikkens by
 2002 Mozart - hvordan var han egentlig?
 2002 Egypten – Nilens gave
 2003 Steen Steensen Blicher - hvordan var han egentlig? *(Revideret 2010)*
 2003 Vietnam – Østens smukke, venlige land i forandring
 2003 Limfjorden V - i cykelhøjde
 2003 Ragna Tang - en legende
 2004 Grænselandet – i cykelhøjde
 2005 H.C. Andersen - hvordan var han egentlig?
 2005 Mexicos - Store Riger
 2005 Sjælland N – i cykelhøjde
 2005 Paris – byernes by
 2006 IKA MARKED - gennem 27 år
 2006 Skal vi hejse Dannebrog, eller skal vi brænde det?

- 2006 Hven – i cykelhøjde
 2006 Sydfyn og Det Fynske Øhav - i cykelhøjde
 2006 Bulgarien – et smukt og alsidigt land
 2006 Sydafrika – en regnbuenation
 2007 Kaj Munk - hvordan var han egentlig? *(Revideret 2012)*
 2007 Vendsyssel - i cykelhøjde
 2007 N.F.S. Grundtvig - hvordan var han egentlig?
 2007 Cornwall – den sydvestlige del af England
 2008 Læsø ”Kattegats Perle” – i cykelhøjde
 2008 Ti Radioforedrag - fra The Big Bang til år 1380
 2009 Ti Radioforedrag - fra år 1380 til år 1682
 2009 Chile – det lange land i ly af Andesbjergene Peru – inkaernes land
 2009 Lissabon – en smuk og alsidig by
 2010 Bornholm – i cykelhøjde
 2010 Canada - på tværs. Fra Newfoundland til Vancouver
 2010 Julemærkets historie
 2011 Hvidsten - gruppen
 2011 Mariager Fjord og omegn - i cykelhøjde
 2011 Tyrkiet - med fødderne i to kontinenter
 2011 En lille julemus på spil
 2012 Fregatten Jylland
 2012 Kreta - Grækenlands største ø
 2012 Ringkjøbing Fjord og omegn - i cykelhøjde
 2013 Ringkjøbing By - i gåhøjde
 2013 Ecuador og Galapagos - riget på ækvator

Frede Lauritsen - Herningvej 7B ^{1.1.} 6950 Ringkjøbing

Tf: 97 32 15 32 - 23 31 12 43

Mail: fredelau@webspeed.dk

Hjemmeside: www.h-f-lauritsen.dk